

شوال ۱۵، ۱۳۳۳

آوغوست ۱۳، ۱۹۱۵

الكبير والاكبر

آيدە ايكى مرتبه نشر ايديلور دينى، ادبى، علمى و سياسى
مجلهء اسلاميه در.

محرر و صاحب امتيازى: ملا عالم جان البارودى.

فهرست:

۵۷۷ تفسير: - الله تعالى نك ابراهيم عليه السلامنى كلمات بواه صنماقى،
كلمات تفسيرنده نورلى سوزلر، محمد عبدەنك بو توغرىده غى اعتراضى مناسبتيله
ابراهيم عليه السلام نك بتون دنياعه دينى امام بولمقى، ظالمونك ابراهيم عليه
السلام نسلندن بولسەلار دە، امامتدن محروم بولمقلارى.
۵۸۲ حديث: - وعدەنك بورچ بولمقى، كشي نك اوزينك سويگانى برله
بولمقى حقندە، الله ور سولينه محبت نك معناسى.

۵۸۵ توحيد: احمد جان مصطفى.

۵۹۰ وعظلمنى اصلاح حقندە: محمد نجيب تونشارى.

۵۹۶ قرآن هدايتى، قرآن وعظلمنى: شهر شرف.

۶۰۲ عرب تلى هم معلقات عشر اصحابى: زكى اورازابى.

۶۰۴ دولت دو ماسينك جيولشى.

۶۰۷ غزيتەلردن.

قران.

دنيا
مطبعه

۱۹۱۵

دینی و ادبی، علمی و سیاسی الدین والادب مجله سی ۵۰ نچی سنه
 دوامیه سنده، اوزینک معتدل مسلکیده انشاء الله دوام ایده چکدر،
 مجله نك اجمالی وعمومی فهرستی بو بابلردن عبار تدر: قرآن کریم نك
 مرتب ترجمه و تفسیری، احادیث شریفه: ترجمه و شرح لری، باب
 الفتوی: خلق آراسنده واقع بولا تورغان مهم مسئله لرده جوابلر،
 اجتهاد و تقلید نك معالری و بوگا متفرع مسئله لرد: سنت و بدعتلر،
 سنتلر نك بیانی، آراهنده دیندن صانالوب یورگان بدعتلر گه تنبییه،
 سیر و تراجم: رسول الله علیه الصلاة والسلام واصحاب کرام
 و بشقه سلف صالح نك سیر تلری و خدمات دینی لری، تربیه و تعلیم:
 مکتب و مدرسهلر ده تربیه و تعلیم اصول لری، اماملر احوالی حقه ده
 ملاحظهلر، احوال ملیه: ملت نك دینی واجتماعی حاللرنده فکر و ملا-
 حظهلر، تقریض و انتقاد: عموما مهم یاگا اثرلر حقه ده وبالخصوص
 درس کتابلری توغروسنده تقریض و محاکمه لرد، مقالات: علمی و ادبی
 و سیاسی مقاله لرد، اشعار: اخلاقی و ادبی شعرلرد، حکمتی سوزلرد
 و عبرتی واقعه لرد، محرر نك سیاحت نامه سی،
 اشبو بابلر ده چیتدن یازو چیتر نك مقاله لری مجله نك مسلکینه
 موافق بولغانلری مع الممنونیه درج ایدلور،
 مجله نك یللق آبونله سی ۳ صوم، یارتی یللق بر صوم ۵۰ نین
 نسخه سی ۱۵ نین، اداره گه یبار له چک خط، مقاله آقچه غزیته
 و مجله لرد بو آدریس بر له یبار لور گه تیوش:

Казань.

ред. журн. "Динь ва адабъ"

الكبير والاكبر

۱۹ نچى سان ۱۳۳۳ سنه شوال ۱۵ پنجشنبه ۱۹۱۵ سنه ۱۳ آغوست

تفسير

وَإِذِ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ
إِمَامًا قَالَتْ وَمِمَّنْ ذُرِّيَّتِي قَالَ لَا يَنْبَغُ لِي بِعَهْدِي الظَّالِمِينَ ﴿۱۲۴﴾

ترجمه: ایسکارت شونی کم ابراهیمی ربی نیچه توری سوز لر
برله تکلیف ایتدی، صنادی، (ابراهیم) آنلارنی تمام ایتدی، (رب آغا)
«سینی خلقغه امام ایتهم» دیدی (ابراهیم) نسلمدن ده (شولای قیل) دیدی
(رب) ظالم لر گه منم عهدم ایر شمن (ظالم لر امامتگه لایق بولمسار) دیدی

شرح و تفسیر

اهل کتابنک حضرت محمدکه (صلی الله علیه وسلم) قارشى
توتقان بعض سیاستلرینی ذکر، خصوصاً یهودنک توری روشده کی
قصور و عیبلرینی بیان سوکنده، بو آیت برله عرب مشرکلرینه
— بشقه خلقغه ده عبرت بولورلق روشده — تنبیه باشلاى، آنلارنک
ابراهیم پیغمبر نسلندن و آنک ملتدنیز دیو دعوالارینه کورمه محمد صلی الله
عایه وسلمنی قبول ایتولری لازم، شول تقدیر ده گنه ابراهیم ملتندن
و آنی راستلاغوچی بولو ممکن ایدکینی آغلالتا.

شویله ۵۵: دنیاغه تارالغان بتون دینلرنک باش معلمی، نظام و
قانون الهی نک ألك موسسی الوغ پیغمبر ابراهیم علیه السلام در. بو
آیت برله آنک قصه سینه کر شوله و اوج مسئله ذکر ایدله:

برنجیسی: کلمات ایله ابتلاء و تکلیفی، ایکنجیسی: آنک بتون دنیاغه دینی امام ایدلمکی، اوچنجیسی: آنک نسلندن بعضارینک امام بولوب ظالم نسللری محروم اولمقی.

برنجی و ایکنجی مسئله لر

الله تعالی ابراهیم پیغمبرنی (علیه الصلاة والسلام) کلمات ایله (نی قدر سوز ایله) تکلیف ایتمکان و آنک قبول ایتمکینی صنایغان. سلف آرا کلمات تفسیرنده تورلی سوزلر کوچور لگان. ابن جریر، ابن کثیر و سائر محققلر اختیار لرینه کوره اول کلمات شرائع الهیه و احکام ربانیه در.

ابراهیم پیغمبر گاچه خلق آرا چن توحید و درست دین و شریعت بولماغان، خلق بارده سدی، اوز اختیار وهو الاریچه حرکاتده، بوزوق اعتقاد و عبادتله بولغانلار.

ابراهیم علیه السلام عنایه الهیه گه مظهر بولوب خلق آراسنده غی اعتقادی و عملی فسادلارنی انکار ایتمکن، توحید خالص یولینه آنلارنی چاقرغان، شول یولده تورلی بلالارغه دوچار بولغان. حتی نریلای الوغ، قوتلی اوتقه آتولغان، بارندهده عون الهی ایرشکن، ظفر تابقان. خلقنک هدایتندن امید کیسولگاج آنلارغه نفرت ایتمک و وطنندن چیقغان، توغان اوسکان یرینی تاشلاب، اقرارندن آیریلوب ارض مقدسه گه (شام یرینه) کوچکان. الله تعالی آنی الوغ رحمت و عنایتینه مناسب، یر یوزنده دین اللهنی اعلام، چن توحید و اسلامنی اعلان قیلورغه لایق کورب، اوزینک مختاری بولغان اصلاح قاعده لرینی، شریعت قانونلارینی آغا تکلیف ایتمکان، اصوللی روشده خلقنی شوگا چاقررغه بیورغان. ابراهیم علیه السلام مذکور قاعده لرینی و شریعت قانونلارینی اطمینان قلب و انشراح صدر ایله قبول ایتمک، کرکنچه یرینه

یتو شدر گان، خلقنی ارشاد ایتکان، و آنلار غه خیرلی نمونه بولغان
شونلقدن الله تعالی آنی بتون خلقغه امام و قدوه (توغری،
یخشی یولغه، انسانک انسانلقی و سعادتتی ایچون کر کلی اشلرده
نمونه و اورنک) ایتکان.

خالص توحید و اصلاح بین الناس قاعده لرندن عبارت بولغان
اسلام اسمینی ایک الوک کوتار گوچی، «انا اول المسلمین» اعلان
صادقی شرفینی آلوچی، «واجعلنی للمتقین اماما» ندا و دعاسینک ملهم
ولایق ایدلمشی اشبو ابو الانبیاء ابراهیم ساوچی (*) در (علیه السلام).
فطره سلیمه مقتضاسی بولغان، انسانک احسن تقوی مینی
ساقلاو ایچون ضرور بولغان نظافت قاعده لری مذکور
ساوچی طرفندن تکمیل ایدلکان. الله نک وحی و تعلیمی سببلی ابتدا ختنه
سنتینی اول تورغوزغان. میوق ترناق کیسو، سقالنی کر کنچه
اوسدرو، مسواک استعمال قیلو، مضمضه و استنشاق قیلو، قولتوق
قاسوقلارنی آرچو، استنجاء، سنت و ادب لرینی اوتاکان و خلقغه
اوگرتکان.

مذکور مضمضه و استنشاق و مسواک سنت لری، سقالنی کر کنچه اوسد-
رو، میوقنی و ترناقنی قسقار تو، بوونلارنی آریغلاو، قولتوق
و قاسوقلارنی آرچو، صوبرله استنجاء ایدو؛ ابراهیم علیه السلام
موفق بولغان نظافت و حفظ صحت قاعده لرندن، وهم الله نک الوغ
پیغمبری محمد صلی الله علیه و سلم قولی و عملی شهادتی برله تاکید
ایدلمش فطرت اثر لرندن در.

جلال سیوطی بو آیتده گی «کلمات» نی، صحابه لر دن ابن عباس،

(*) بزنگ ایسکی نیلمزده پیغمبر معناسنده «ساوچی» لفظی استعمال ایدلکان،
بتونلای اوتولماسین ایچون ذکر ایدلدی.

تابعين دن سعيد بن المسيب، مجاهد، شعبي، زخمي كبي يو كلر دن ده نقل بوينجه، اشبو اون تورلى سنت برله تفسير ايتكان، محمد عبده نك: «بونلر صبيان قولندن كله چك اشلر، بونلر برله اختبار (صناو) ابراهيم پيغمبر كبي عاليجناب حقنده اهميتلى دگل» مضموننده اعراضده بولمقى بيك اهميتلى كورلماي.

زيرا كه تكليف و اختبار اشلر نده اهميت ماده نك الو غلقنده و آغزلقنده دگل، بلكه مخاطب و مبتلى به نك آنى احترام ايدرك امثالنده و موقعتنده در. قوانين شرعيه دن طهارت نك نى آغزلقى بار؟ هر صبي اوتار لك اش. ومع ذلك اهميت ويرمگان، آغزايوب موفق بولا آلمغان، محض طهارتنى آغزستوب نماز او قوماي يورگان مسلمان نامنده گى كمسنه لر، فهم و فكر دعواسنده غى افنديلر ساناب بتور-گوسز كوبدر.

وثانيا بو نرسه لر برله ابراهيم نى (عليه السلام) صناو، يا لغوز اوزى حقنده گنه دگل، بلكه خلقنى ده وحشى و منفور روشدن چيقا-روب، مناجاة رب العالمن، مصاحبة ملائكة علويين گه لياقتلى، پاك و نظيف ايتمك ايجوندر. «فاتمه ن» جمله سندن اول سنتلرنى يرينه كلتوردكى، اتباعينى ده تمام كوندردكى آكلانادر. خلقنى ايسكى قيافت و عادتلرندن آيروب ياغنى ناديب الهى روشينه كوندرو الوغ موقعت و اهميتلى هدايتدر.

فقير بورديه برله آيتنى سيوطى محمليه حماني نرجيح ايتمايم. بارى مذكور سنتلرنى تنزىل ايتو بر ابرنده سويلايم. يو خسه يو قا-ريده غى بيانمز چه-رسول الله نك اوزندن صحيح روشده بر نوع تفسير منقول بولمقدن - تخصيص ايتماي، عمومچه قالدرونى اولى كوريله در.

اوچنچی مسئله

ابراهيم عليه السلام اوزينك عناية الهيه گه مظهر، آدمار گه امام و ايندگولر گه خيرلى اورنك بولوى بر له گنه قناعت ايتماينچه، نسلندن ده «شوندای امام، پیغمبرلك و حسن ارشاد و هدايت در جه سينه اير شكوچى بولسه ايدى» تيلاکنده بولغان.

چونکه بو تيلاکنده اوزى ايچون ذکر جمیل، حسن ثناء خير دعاء قالاچاق، و آنک بو واسطه ايله دين الله غه خدمتى، خلقه منفعتى، اتخاذ ايتدى مسلك و مذهبی و ملتینک خير و برکتی دائم اولاچاق. الله تعالی آنک دعاسینی قبول ایتکان، نبوت و چن حکمتی آنک نسلینه خاصلاغان، بارچه پیغمبرلرنی آنک نسلندن (اسماعیل و اسحاق علیهما السلام اولادندن) ییارگان.

کعبه بناسی تمام اولدقده، مکه خلقینه اشارت ایتوب، «ر بنا و ابعت فيهم رسولا منهم يتلوع عليهم آياتك و يعلمهم الكتاب و الحکمة و یرکبهم انک انت العزيز الحكيم» جمله شریفه سیله قیلغان دعاسی محمد صلی الله علیه و سلم نك بعثتی و آنک اماملقى بر له میدانغه چیقغان.

لکن الله تعالی ابراهيم عليه السلام نك نسلندن امام کوندرمکنی قبول ایتکان بولسه ده، آنک نسلندن ظالمرده بولاچاقینی، آنلار امامتک لایق بولماولارینی، اوزلری ظالم بولسه لار آنلارینک امام و پیغمبرلگی آنلار غه فائده و یرماوینی، امامت درجه شریفه سی نسل و وراثت سببلی بولماينچه فی نفسه بولغان استحقاق و استقامت بر له گنه بولاچاقینی بلدرگان.

ملا عالمجان البارودی.

حديث

۸۶ عدة المؤمن دين . حديث ضعيف بالسند قوى صحيح
 بالمعنى . اخرجہ الديلمى بعبارات مختلفة وفي آخر هذه العبارة و عدة
 المؤمن كالاخذ باليد . واخرج الطبرانى والقضاعى عن ابن مسعود
 قال : «لا يعد احدكم صبيه ثم لا ينجزله ان رسول الله صلى الله عليه وسلم
 قال العدة دين .» واخرج الطبرانى والديلمى عن على بن ابي رضى الله عنه
 مرفوعا بلفظ «العدة دين ويل لمن وعد ثم اخلف ويل له» (ثلاثا) .
 «العدة عطية» «العدة واجبة» روايتلى ده باردر .
 ترجمه : وعده بورتج وعده ، باتقان ويوده كانك قولندن
 توتو كيدر .

شرح وايضاح :

وعده گه وفاء بيرگان سوزده تورو ، كشيكنك ايك الوغ قاعده
 لرندن در . سوزده تورو ، ايتكان سوز گه خواجه بولو درست
 ايمان اثريدر . ايمان اللهغه عهد ، واطاعتكه وعده در . شول عهد
 ووعده سيني درست بيرينه يتكور كوچى آدمك قلبنده شول خلق
 ملكه بولور ، هر بر اشنده توغرى ، وعده سنده صادق ، سوزنده اشا
 نچلى بولور . الكده مويننده بولمغان اشني ده ، وعده ايتسه موينينه
 يو كانگان بورتج كى كورر . وقتنده البته اوتار . شونلقدن حديثه
 عدة البشر ديماينجه عدة المؤمن ديگان .

ايماني ضعيف ، منافق علامتارنده « وعده ايتسه خلافتق قيلور
 ديولمشدر .

۸۷ العبد مع من احب : حديث صحيح اخرجہ احمد عن جابر
 رضى الله عنه . واخرجہ الشيخان والترمذى بلفظ «المرء مع من احب»
 وزاد «وله ما اكتسب» . وروى بتفصيل : «قال رجل يا رسول الله متى

قيام الساعة فقال انها قائمة فما اعددت لها قال ما اعددت لها من كثير
الا انى احب الله ورسوله قال فاما انت مع من احببت ولك ما اكتسبت
قال فما فرح المسلمون بشئ بعد الاسلام ما فرحوا به. (۲)

شرح و ايضاح:

بندە اوزىنىڭ دوستى بىرلە بولمىقى بىر قاعدە حكىمىدەر.
بندە بىر اگونى سويىسە - سويىمىڭ قىلىش بولغانغە - جانى بىرلە
آڭا يقين بولا، آنىڭ اعمالىنى بىخىشى كورا، حتى انتقادفە لايىق اشلىرى-
ينەدە رضا كوزى بىرلە باقا، خطالارىنى آڭلاسه دە عفو ايتە.
خلاصە: قلب هر وقت آڭا شول محبت كوزلگىدىن باقۇدىن
هر اشىدە آنى استىحسان ايتە، آندىن راضى بولا. اشلىرىدە شول
محبوبى روشلى بولونى استى، ابو داود روايتىدە گى «من تشبه بقوم
فهو منهم» حديث شريفى دلالتىچە شوڭا اوخشانا.
هر اشىدە «علامة المحبة عدم المخالفة بقدر الامكان» مضمون-
نىچە طاقتى قدرلى آڭا تقليد ايتە.

اشبو قىياسچە در اللەغە، رسول اللەغە محبت دە. قاىو كىمىسە دە.
اشبو محبت بولسە، اول طاقتى قدر آنلارنىڭ رضا لارىنى استى،
آنلارنىڭ رضا لارى مونىڭ ايكى مەھم مەطلوبى بولا. ھىچ كىم اوزىنىڭ
محبوبىنىڭ آچىغىنى استاماي بلكە آنىڭ رضا سىنى تەھسىلدە جانىنى،
مالىنى و بار طاقتىنى فدا ايتە.

شونلقدىن اللە و آنىڭ رسولىنە محبت بولدىسە، آنلارنىڭ قانۇن-
نلارنى رعايە، شرىعتلىرىنە انقياد، حكملرىنە اطاعت توغادر. بس اول

[۲] ترجمەسى: بىر كىمىسە يا رسول اللە قىامت قاىچان بولور دېدى كىدە
رسول اللە قىامت البتە بولغۇچى شىڭ يوق [كىرگىن قاىغورت] قىامت كە نى
حاضر لەدك؟ دېگان. اول كىمىسە كىوب نرسە حاضر لەمدىم، مگر اللە و آنىڭ
رسولىنى سورىدىم [حاضر لك شول محبت] دېگەچ رسول اللە صلى اللە عليه وسلم سن
سويىگانىڭ بىرلە يوناتكان عملك اوزىڭ ايجون دېگان.

كمنه هر وقتده محبوبلری بولغان الله و آنك رسولی برله بولادر .
 محبت اشنگ ايك برنجی باشی ، و ايك اعلا یول باشی ، هر اشنی و هر
 مشقتنی یگله يتكو چی معینیدر . و شونلقدن چن محبتلی خلق (صحابییلر)
 الله یولنده پیغمبر یولنده بر نرسه لرینی آیامانلار عباداتنگ الوغندن
 كو چكینه قدر اهمیت ییرب اوتاگانلر ممنوع و منهی نرسه دن
 بتونلهی نفرت ایتکانلر . حاجت وقتده حاجت قدرلی ماللارینی
 صرف ایتکانلر . (سین بیر ، مین فلان وقتده كوب و یردم ، منم بشقه
 یرر اورنلارم كوب) ديمك كبی دگل محبتسزلکگنه ، اعتقادسزلق
 ایسی کلگان هدیان سویلمگانلر . الله و رسولینگ رضالاری ایچون
 سیو کلی و طنلرینی یورط و یرلرینی و سائر املاکلرینی تاشلاب هجرت
 ایتکانلر . حتی حاجت بولغانده جانلارینی فدا ایتو شرفینه ایرشکانلر .
 مونه بور و شار محبت علامتلی و اثرلری . شوندای راستلارلق
 علامت بولمغانده محبت چن محبت بولمای باری دعوی و قوری
 لاف بولاده «مع من احب» جمله سینه مصداق بولا آلمای .

مگر بر صاف محبتلی ساده کشی ، دائما کشیک قیلو دردنده ،
 و دوستلق کورساتو صددنده ، طاعت و عبادت قایغوسنده بولو بدنه ،
 نی سبیدن بولسه ده موفق بولا آلماس ویران حالده محب مقصر
 بولوب قالور .

موندای آدمنگ بعض فصوری مستور اولوب قلبنده مرکوز
 اولان راست محبتی سعادت و نجاتی ایچون مفید بولسه بولور .
 قال الحسن البصری رحمه الله فیما رواه العسکری عنه لا تغتر
 یا ابن آدم بقوله انت مع من احببت فانه من احب قوما اتبع آثارهم
 و اعلم انك لا تلحق بالاخيار حتى تتبع آثارهم و حتی تأخذ بهديهم
 و تقتدی بسنتهم و تصبح و تمسی علی منهاجهم حرصا علی ان تكون منهم .

وما احسن ما قيل: تعصى الاله وانت تظهر حبه * هذا لعمرى في القياس بديع
لو كان حبك صادقا لاطعته * ان المحب لمن يحب مطيع
لكن قديدل على العموم قوله صلى الله عليه وسلم المرأ مع من احب لمن
قال المرأ يحب القوم ولما يلحق بهم. وسأل رجل من اهل بغداد
ابا عثمان الو عظمى يكون الرجل صادقا في حب مولاه فقال اذا خلا
من خلافه كان صادقا في حبه قال فوضع الرجل التراب على رأسه وصاح
وقال كيف ادعى حبه ولم أخل طرفه عين من خلافه قال فبكى ابو عثمان
واهل المجلس و صار ابو عثمان يقول في بكائه: صادق في حبه
مقصر في حقه اورده البيهقي. ذكره العجلوني.

ملاعالمجان البارودى

توحيد

[۱۸ نچی عددن صوك]

ايندى لا اله الا الله نك معنا سينه كيلسهك، الله تعالى دن غير
هيچ معبود يوق ديمكدر.

بعض كشيلىر اوزلر ين عيسى عليه السلام غا، بعض لى فرشته لىر گه وغير لىر گه
«قلق ايتهمز، بن آنك قللىرى، اول بز نك معبودمز» ديب اعتقاد ايتكا-
نلكدن، قلدان معبودينه كور ساتر گه تيشلى بولغان صورة عبادتلىرى
قىلسه لىر ده، آنك بلهن اول آلار نك معبودى بولميدر، بارى آلار نك
يالغش اعتقاد وتلك لىر ينكنه كور سه تهر.

چونكه قللىق، يوقارى ده بيان اولنغانچه معبود بلهن عبد آرا-
سند بولغان حقيقى بر نسبت در كه، اول خالق بلهن مخلوق آراسنده غنا
بولادر، بر كشى نك بر كشيگه بومينم معبودم ديب سجده ايتوى
بلهن ايكى آرا ده آندى نسبت حاصل بولا ألميدر.

بس بوندى ياغش اعتقادلار بلەن انسانلار نيقدر مخلوقاتنى
معبود ديب يورسەلردە، خالق الكل دن غير هيچ معبود بولميدىر.
هر بر قل نك وظيفه سى، خواجه سى راضى بولغان اشنى اول
راضى بولغانچە قيلماقدىر. بز نك ده الله تعالى گە بور چمز آنك راضى
بولغانى اشلەرنى اول راضى بولغانچە قيلماقدىر. بس اشسز لك
قلق بولمى عبادتكە خلافدر.

الله نك مخلوقاتىن صاوقدرماق، آنلارنى طنچلاندرماق، الله نك
قدرتىن - حكمت و مصلحتلرىن - كور كام خلقلارنى ميدانغا
قويماق، والحاصل الله تعالى گە نسبت اولنرغا يارى طورغان هر
بر ايندگو اش = اعمال صالحه، اول راضى بولغان اشلەردىر.
اشنى، اول راضى بولغانچە اشلەو، آنك قانون و شريعت لرىنك
مقتضى و موجىنچە گنە اشلەودىر. يوقسە الله تعالى گە خليفە لك ايتكان
بولميدىر.

چونكە آنك اوزىنك هيچ بر اشى عبث توگل، ترتيبسىز
توگل، قانون و شريعتكە مستند بولماغان هيچ بر اشى
يوق. حتى آغاچ دن بر ياپراق توشسە، ياكە بر اورندن ايكنچى
اورنغە بر چىن اوچسە، البته بر ترتيب طبيعى نك موجى، قانون
الهى نك مقتضى سى، الوغ يا كچك بر حكمت و مصلحت نك حصولى
ايچونگنە بولادىر.

بس اش نك مطلوبچە اشلانوى ايچون انسان طرفندن هم
شونلار رعايه اولنرغە تيشلىدىر.

انسان نك هر بر حرکات اراديه سنده، شول جهتلىر كمال
اعتنا بلەن رعايه ايتلگە چككە اصابت ايتسە، خلافت امرىن اوتاگان
بولا، خطا قيلسەدە عذرى مقبول بولادىر. يوقسە بونرسەنى اشلىسى
كيلوگنە - ياخشى اش بولسەدە - «امنيه» بولا، بوندان هيچ بر نتيجه،

فائده و ضرر چقمیدر، لیس بامانیکم و لا امانی اهل الکتاب من یعمل
سوء یجز به الآیة. اشلەر گه کر کمی کرک تو گلمی لگین او یلامیچه
اشلاو، هوا بولا. من اتبع الهوی هوی

اشلەر گه کر کمی کرک تو گلمی لگن او یلاب، کرکمه سه ده، اشله و
شهوة بولا. فخلف من بعدهم خلفا اضاعوا الصلوة و اتبعوا الشهوات
فسوف یلقون عیا.

اشلەر گه کر کسندر گان فائده، اشله و او چون صرف ایتلگان
«رأس مال» غا طور رلق بولماسه خسران بولا. قل هل ننبئکم بالا
خسرین اعمالا الآیة. اول ظرف ده بوندان فائده لیراک اشنی اشلەر گه
ممکن بولب اشلانسه «ظلم» بولا. انا عرضنا الامانة - الی - و کان
الانسان ظلوما جهولا.

کشی، اشنی شوندی جدی محاکمه صوتونده، بر فائده ایچون
اشلەر گه تله سه گنه بونک طرفندن بولماغان مانع لر سببلی اشلی
آلماسه ده، الله تعالی گه بورچن اوتانگان بولادر. «مؤمننک نیتی»
عملندن ایندگودر، دیگان سوز ده شوندا آکلانادر.

اشلەر گه کر کماگانی کرک دیگان محاکمه بلهن اشله ماچی
بولسه، بو اراده (تلاک) هم الله تعالی نک تله گینه موافق بولماغان
تلاک بولادر.

کرکنی گنه کرک، کرکماگانی کرکمی دیو ایچون، اراده نک آکا
تعلقی احتمال بولغان هر اش حقنده الله نک شر یعتلرین (طبیعت نک
قانونلارین) بلب رعایه ایته آلرغا کرک. بو ایسه چن تقوی، صاقلانو
ملکه سی، نچکه اعتبار، بلگان بلهن عمل دن گنه حاصل بولادر.

مذکور شریعت و قانونلر بله علم ایکیسی بر نرسه بولغانغه
علم استنباطینه کشینک ملکه سی نیقدر آرطق بولسه، شولقدر درست
محاکمه گه، دنیا و آخرت سعادتکه یاقن بولادر.

بويياندان بلنه در كه «توحيد» جميع انسانلارنى بر تور لو «اراده»
(تلاك) نك آستينه جيماقدر كه الله تعالى رضاسينه موافق بولغان
اراده در.

بو، الله تعالى نى واجب الوجودلق ده توحيد تو گل، خالقيت ده
توحيدده تو گل، بلكه معبوديت ده توحيد بولادر.
قرآن بو توحيدگه نيچك دعوت ايتكان، كوكلرگه، وييرگه
و آنلاردا بولغان نارسه لرگه، ايسكى و يانگى حادثه لهرگه قارارغه =
اعتبار ايتارگه قوشقان.

واقعا بولارغا قارالسه كور له در كه هر نرسه حتى هر آغاچ
اوزينه مخصوص بر تور لو قانونلار اوزرينه يار اتلغان، شول
آغاچنك قوتى = شرع تعبيرنجه فرشته سى، شول آغاچ ايچون
ييرلگان قانونلارنى دستور العمل ايتب توتقانغا، هر عملين شوگاغنا
تطبيق ايتب اوزينه مخصوص يابر اقلار، چچكلر، ييمشلىر چغارادر.
لا يعصون الله ما امرهم ويفعلون ما يؤمرون منطوقنجه در. ذره
«قدرليده» تخلف ايتميدر.

برميلاش آغاچنده بالان، ياكه چيكله وك آغاچنده انجير يتشكاننى
دنيا يار اتلغاندان بيرلى كورگان و ايشتكان يوقدر. ميلاش آغاچى
ياننده شمرط، آنك ياننده قارلغان، چيه، آلما، آرمود آغاچلارى
و بارچا اوله نلر، قوش قورط، حيوانلار، جيل، قياش، آى، يلدزلار
هر قايسى اوزلرينه خالقلىرى طرفندن بيورلغان عبادتلىرىنى هيچ
هيچ تخلفسز قلب طور الار.

نتاك شيخ سعدى بيورادر: آبر باد ماه خورشيد جمله در كارند.
تاتو نانى بكف آرى و بغفلت نخورى.

بونلارنى كورۇپ اللہ تەئالى نىڭ حسابسىز نىعمەت لىرىنى چوڭىغانلىغىن
 آڭلاغان انسان بىرگىنە سائەت بولسەدە اللە نىڭ عبادىتىدە بولمايىنە
 آچىماق لازىم بولادى.

اللە تەئالى طرفىدىن بلاصوت ولاحرف «واركعوا مع الراكعين»
 خطابىن ايشتب تىزوك يوزىن يىرگە قويارغا لازىم بولادى.

نتىجە:

كشى نىڭ احوال روجىيەسى نىقدر كوپ بولسەدە اوچ قىسىمگە گىنە
 منحصر بولالار: بىرىنچى تصورلار، اعتقادلىرى بولسىمۇ كىرەدۇ.
 ۲ نچى احساسلار، تصورلار دان طوالار. ۳ نچى طمع وارايدىلىرى،
 احساسلاردىن طوالار. تصورلارنىڭ علم بولۇشى يوقا قىلغىن ماقالىلىرى
 بلەن تفصىل ايتلىدى.

ايندى بىر كشى دىنى احساسلارم قوتلى بولسۇن دىسەدە علم
 آرتدۇرغا كىرگە، اللە رىضاسىنە موافق عبادىتىدە بولسىمۇ دىسەدە علم
 حاصل ايتارگە كىرگە: چونكى اللە نىڭ تىلەگىنە موافق تىلەك بلەن بولغان
 اشلارگىنە عبادە بولالار. علمسىز كشى همان تىلەگىن طور ايتا آلمىدى.
 احوال روجىيە، دىن، علم، بولارنىڭ اوزلىرىنى مەخسۇس بىر تىل
 و بىر ملىت يوقدۇر.

بىس بىر كىلمە تاتارچە عربچە بىلمەگان چىن روسنىڭ مؤمن
 مسلمان ولى اللە بولۇشى بىردە مشكل توگىل.

شولايوق رسول اللە نىڭ ياقىن قارىندىلىرى بولغان عربلىرىنىڭ
 كافر و منافق بولۇلارى تواتر بلەن ثابت.

شولاي بولغاچ علمنى قايدان بولسەدە آلودان طار طىمازغا
 كىرگە.

بىدى.

مدرسة محمدية معلملىرىدىن: احمدجان مصطفى.

وعظلمنى اصلاح حقده

وعظ کتابلر نده غى موضوع حدیثلر، اصلسز قصه لردن بر
 نیچه سن اوتکان مقاله ده ایتوب اوزغان ایدک، ایمدی بو مقاله ده
 ینه بر ایکی خرافه نى تفصیل قیلور غه بولدیق:

درة الناصحین ده قدر سورہ سینک سبب نزولن بیانده «روی
 عن ابن عباس عن النبی ﷺ انه قال» دیب باشلانغان اصلسز
 بر قصه بار، گویا رسول الله صلی الله علیه وسلم حضرتلری بر کون
 اصحاب کرام برله اولطرغانده حضرت جبرئیل کیلوب شمعون
 غازی قصه سن سویله گانده، صحابیلر مذکور غازی نك مك آی
 طو تاشدن کافر لر گه فارشی دوه یا گانغی برله صوغش قیلغانن ایشکچ
 آنک خارق العاده بو عملینه غبطه قیلوب (قرغوب) کاشکه بز گده
 شونداى فضیلتی ثوابی عمل بولسه ایدی دیگانلر؛ شول حالده قدر
 سورہ سی نازل بولوب، قدر کیچه سینک مک آیدن خیر لی بولووی،
 یعنی شمعون غازی نك مك آی آزابلانو ب تابقان ثوابینه بو کیچه ده
 ایریشو ممکن بولووی بلنگاچ صحابیلر راحت تابقانلر ایمش.

شاققای اوستالق برله اور نینه کیلشروب یاصالغان، باشدن
 آباق یالغان بولغان بو قصه نى بتونی برله ترتیبیچه کوچرر گه
 حاجت بولمادقدن، قدر کیچه سینه تعلقلی اور نغنه کور مستوب
 کیتدک، یوفسه بو قصه ده علقه صیمغان مثلا یا گاق سویاکی برله هر
 سوققانده حسابسز کافر لرنی قرو، هلاک قیلو، آچققانده در حال
 سویاکگه ایت اوسوب شونی کیمر و ب طوقلانو، صوصاغانده
 فی الحال سویاکدن صو چغوب اچوب راحتلانو کبی غریبه لر برهم
 برهمیده یتەر لک خارقه لر در. بو اشلر بولغان بولسه ایدی، بو
 سویاک حضرت موسی تاپاقینه کورده معجزه لیراق بولوب بونک

ايه سینه شمعون غازى ديمای بلکه شمعون پيغمبر ديب ايتور گه كرك
 بولور ايدى. دهشتلى بوسويالك نك ضربه سى برله چيكسز قىلوب
 هلاك بولوب بتودن كافرلر عاجز قالغاچ، غازى نك خاتونينه كوب
 آقچهلر وعده قىلوب ايرىنى يوقلاغان وقتنده تيمر زنجيرلر برله
 باغلاتقانلر ايكان، لکن غازى اويغانغاچ برتارتيلو برله زنجيرلرنى
 تمام اوزوب تارمار ايتكانده خاتونندن، بو نىحال ديب صوراعان.
 خاتون «كوچكنى صنار ايچون بر تجربه ياصاغان ايدم، ديگاج
 غازى، ميگا بر نرسه نك كوچى يتماس، نينداى نق زنجيرلر برله
 باغلانسام ده بيك ييگل اوزارم، مگر ساچم برله باغلانسام ساچمنى
 اوزار گه قونم كيلماس ديب خاتونغه سرنى چيشوب تاشلاغان.
 خاتون بونى سيزو برله ايرى يوقوغه كيتكاچده ساچلرى برله
 باغلاب، شوندوق كافرلر گه خبر بيروب آنلرده شول ساعتدوك
 كيلوب غازى نى آلوب كيتوب انواع عذاب برله عذابلاب اولترسه لرده
 لکن بقدره الله ينه غازى تریلوب ينه دن كوب خارقه لر ياصاب
 يورگان ايمش. شمعون غازى قصه سينك خلاصه سى بودر. موندای
 عقل اشانماسداى غريب قصه لرنى تگلاغان زمانده بر آزغنه عقلسز
 بولوب توررغه، يالغوز وهم خيال برله گنه قولاق سالورغه
 تيوشلى بولور. الله تعالى نك قدرتینه نظرا بوكى وبونندن ده غريب
 خارق العاده خالرنك بولووى البته ممكن. لکن اصلى معلوم بولمغان،
 معتبر كتابلرده ذكر ايدلمگان، حكمتسز عبرتسز قورى بر شعوزده دن
 عبارت بولغان موندای خرافه لرنك وعظ مجموعله رينه كروب،
 دين اسمندن خلقغه تلقين قیلنوووى دين نى تحريف مسلمانلرنى تضليل
 بولغانلقدن بوكى فسادلرنى دفع قیلورغه طرشمق اقتدارى بولغان
 هر مسلمانغه لازم و فرض در.

اشبو شمعون غازى خرافهسى گویا قدر سوره سينك سبب
نزولى ايتوب كورستيلوب، قدر كيچه سينك فضيلتى حقنده دليل
اورنده سويلانوب كيلمكده در. دين اسمندن سويلنگان بو كى
خرافه لر عقلدن نيقدر يراق بولغان صاين عوام قاشنده شول درجه
مقبول صانالا. چونكه عوام، ديننى عقل ادراك ايتمگان بلكه عقل برله
اويلار غده درست بولمغان نرسه ديب ظن ايدوب، عقلنك ادراك
قيا آلمانده دينگه خاص بر مزيت ديب گمان ايدولر.

عوام دين حقنده صرف بر تقليد دائره مننده يعنى ملالرنك دين
اسمندن كورستگان هر بر نرسهنى عقللى برله برده اويلامى فكر
ونظر قيلمى، شونداى بالغش تلقين لرگه اياروب، ديننى بالغش تانو
دائره مندن اوتمگانلر، ديانتنى شونداى مجرد تقليد دن عبارت ديب
گمان ايتگانلر. حالبوكه بوروشده گى تقليد، اسلامده مذموم وهموع
وحرام بولغانلقدن ديانت بولميدر. بلكه ديانتلى بولماق، ديننى
درست آخلامق راست اعتقاد ايتمك دين موجبنجه عمل قيلمقدر.
عوام ديننى عقل غه غريب بر نرسه ديب ظن ايتدكلرندن بر
آيت كريمه يا بر حديث شريفنك عقلغه موافق معنالى حكمت
وفائده لرى سويلنگانده برده اثر لنمكلرى حالده، عقلغه صيمغان
كيسك باش، يارنى آلمه، بوز يكت كى خرافه لرنى ايشتكانده تمام
وجدگه كيلور درجه ده اثر لره لر. بو حاللر ديننى كيريسنجه آخلاودن،
ديننى عقلغه خلاف بر خوارق مجموعهسى ديب گمان قيلودن،
وقايغى محاكمه ده عقابى اشلاتورگه عادت لنماودن توغان ضررلى
نتيجه لردر. الحاصل دينده نادانلق و غفلت اثريدر.

بر خلقنك نادانلق ودانلقن آرارلنده غى اوهام خيالات و خرافه لرنك
كوبلگى آزغى برله اولچهنه در. بر ملتده خرافات، اوهام نيقدر

ميدان لشكان بولسه نادانلق و غفلتلىرىدە شول نىسبەتدە كىڭايگان كور-
بايگان، بولادور، علم و معرفتلى مائارىدە خرافەلردە شول نىسبەتدە آز
بولادور. ايمدى بىر اوزمىنى بولمىسى بىرلە اولچەگانده نادانلق
و غفلت نىڭ بىرلەدە ايك كيك اورن توتقانن كورمىز. چونكه اوھام،
خرافەلر عقلغە صيغمان اكيىلرنىڭ ايك كوك اورنى بىرلەدور. جنار
حقنەدى خرافەلر، قويو آستلرنەدى ئىللە نېچە باشلى ديولر، قاف
تاوى آرتنەدى اژدھالر، شورەلى اوبورلر و غير و غيريلر كىبى
حسابى يوق اكيىلرنى حقيقت دىب آلدانو، فوزغون يابالاق تا-
و شلرنىڭ، قايسى بىر كون و آى لردن شوملانو، ايمىچى كورمىچى
كىبى يالغانچى لرغە اشانولر بار سىدە شول نادانلق اثرلر بىر.
دىن دن بولمغان نرسەلرنىڭ دىن صورتنەدە كورىنولرى، خرا-
فەلرنىڭ حقيقتدن سانالوب يورولرى، موندای نرسەلرنىڭ و عظ
كتابلرنەدە بولولرى كوز آلدنەدە بولغانلقدن و عظلرنى اصلاح قىلو
بول كونگى وظيفەلرنىڭ ايك مھملرنىڭ بولادور. بناء عليه و عظ و ارشاد
مىسندنەدە بولغانلر عوامنىڭ دىن يولندن آداشولرىنە سبب بولغان
بول كىبى خرافەلرغە تىببە ايدوب، و عظلرنى موندای اكيىلردن پا-
كلاب صافا سلام موعظەلرنى خالص دىنى تعليملرنى گنە خلقغە تلىقن
قىلورغە كرىشسەلر دىننىڭ درست آڭلانوینە افكار عامەنىڭ توزا-
لوینە سبب بولوب، اسلامنىڭ چن خادملرنىڭ حقيقتى و اعظ و مصلح-
لردن بولولر ايدى.

اسلام دىننەدە عقلغە خلاف بىر حكىم، عقل آڭلاماسداى بىر مسئله
يوق. اسلامنىڭ جملە حكملرى عقل سليم گە موافق بولغانلقدن، عقل
درست كورمگان خرافەلرنىڭ اسلامدن بولماوى اوز اوزندن
معلوم. شولاي بولماقده ضرورى. چونكه اسلام بىرلە تكليفنىڭ
مدارى عقل، عقلسىز كىسنى دىن بىرلە مكلف بولمى. اسلام، عقل

سليم گه موافق بر دين بولغانغه كوره، كتاب و سنت ده دين ده بصيرتلى بولورغه، دينى مسئله لرده مجرد تقليد قيلمای بلکه عقل بر له فكر و نظر قیلورغه امر وارشاد قیلغان آیه کریمه و حدیث شریف لر حسابسز كوب، عقلری بر له اویلاوچان بولمغان، تفكر و تدبیر ایتمگان لر حفته قور قنچلی و عیدلر وارد بولوب حتی بو کبیلر نی حیوانلر دن ده دون در جاده صانالمشدر.

بو قصه ده دقت ایتکانده بر نیچه جهتدن خرافه ایکانلگی ظاهر بولور: بو قصه ده کافر لر نی حلققغه برده دعوت وارشاد قيلمای، بالغوز اهلاک قیلوغنه کورسته در. حالبوکه امتلر نی اولحق یولغه دعوت قیلوب، قبول قیلماسلر اهلاک قیلو اوزگار می تورغان بر سنت الهیه بولغانلقدن، مذکور قصه اشبو سنت گه خلاف بولغانلقدن باطل بولادر. ینه بر عصرغه یاقن طوتاشدن حسابسز کافر لر نی قروب هلاک قیلوب یورو غایت الوغ حادثه، یوک ملحه بولغانلقدن تاریخی اثر لرده بلکه تاریخ مقدس ده بولورغه نیوش ایدی. امتلر نك خسف، مسخ، غرق، حرق، صاعقه، قذق، ریح کبی سبیلر بر له هلاک بولولری کتب مقدسه ده بیان ایدلگان حالده، دوه یاگاغی بر له هلاک قیلو واقعه سندن تاریخلرده اثر و خبر یوقدر. ینه اصحاب کرام مسلمانلر نك ایك آلداغیلری، ایك کامللری، (کنتم خیر امه) خطاب کریمینک، (و السابقون اولئک المقربون) (رضی الله عنهم ورضوا عنه) خبر الهی سینک بالذات مصداق لری بولولری فکر ایدلسه، ایك ثوابی عمل و عبادت لرنک اسلامده کاملاً موجود ایکانلگی ملاحظه قیلنسه، اصحابنک موندای عملر گه قزغولرینی عقل جائز کور میدر. ینه بو قصه ده مک آیلقی عمل ثوابینه بر کیچه لک عمل ثوابن بر ابر کور-ستمک، آن عمل گه کوب ثواب کورستوب مسلمانلر نی یالقاولقغه توشرگان موضوع حدیثلر گه اوخشا دقندن، بر کار خانه دن اشلانوب

چەۋۋى بلنە در، بو ايسه (عملدەگى اجر و فائىدە سەئى و مشقت مقدار نېچە) دېگان اسلام قاعدە سەئىنە صرىح خلافسر، قدر كىچە سەئىنك مئك آيدن خىرلى ايكانى قر آندە آچق ايتولگان. بو نك سەئىن بىاندە ئللە نىندى غازى لىر قەسە سن اختراغ قىلورغە حاجت قالدر مغان، بلكە سەئىندە شول اور ندوق بىان قىلغان، يعنى انسان دنيا سەئىنك اسلام بر لە نور- لانوينا، مئگولك نجات گە دنيا و آخرت سعادت گە سەئىب بولغان قر آن كر يم نك بو كىچە دە نرولندن خبر بىرلگان. شونداين مبارك بولغان بر كتاب الهى نك ايتگان كىچە سەئى مئك آيدن غنە تو گل، بلكە بتون دنيا مدتندن خىرلى بولاچاغى شەئە سزدر، شونك اىچون بو اور ندە مئك، يالغوز كو بلك نى بىلدر و اىچون، حصر اىچون دگل، يعنى مئك آيدن غنە خىر ديمك دگل، دىگانلر.

«قەسە دن مقصود حصە و عبرت بولغانلقدن آنك اصلى بولماق، وقا- يعدن بولوى لازم تو گل؛ بلكە قەسە، حكايە، رومانلر كو بسنچە تخیيل و تمثیل لردن عبارت بولا، آنلردن مقصود فقط حصە لرى و عبرتلىرى بولادر، فى رومانلر فن نك ترقى سەئىنە خدمت ايتگان كىبى اخلاقى رومانلر دە تربىة اخلاقه خدمت ايدوب معنوى فائىدە- لرى انكار قىلورلق دگلدر، ديمك البتە تو غرى سوز لکن موندای قەسە لردە نىندای عبرت و فائىدە بار لغن بلە آلمادق.»

ينە و عظه گى خرافە لردن برسى: ماللردن برسى مسجىدە قىامت احوالندن و عظ سويلە گانده قولندەغى كتابقە قاراب بوسوز- لرنى سويلە گان ايكان: قىامتە عاصیلردن برسى مئك يىل او طده ياتارغە حكم ايدلوب تموغ نك بر بولمە سەئىنە يابولوب يوزاقلانغاچ مئك يىل ياندرلغان صولك حازن اونطوبمو ياكە يوزاق آچقچن جو يالتوبمو نىچكده بر خطالىق بر لە مئك يىل ياتارغە حكم ايدلگان بو عاصى بش يوز يىل آرتوق يانوب يعنى تموغدە مئك بش يوز يىل

کيچرگان ایمش. انسانلرنک حکملرنده حاکم انسان بولغانلقدن
 بو کبی خطالر بولوروی ممکن بولسهده لکن عادل مطلق عالم مطلق
 قادر مطلق بولغان الله تعالی نك حکمنده موندای خطا بولونی هیچ بر
 عاقل درست کورمیدر. بو وعظنكده صریح خرافه بولوروی کون
 کبی معلوم بولسهده بو سوزنی ایشتهکان مسجدهگی جماعت بیک
 اثرلنوب، ممکن قدر تموغغه برده گرماسگه طر شوره کرک
 ایکان، کره قالساك برده چقمی قالوده احتمال ایکان دیب قورقشوب
 بعضری مذکور عاصی نی قرغانوب یغلاغانلرنی ده بو واقعه نی نقل
 ایسوی قزاننک معتبر اماملرندن بری بیان ایتدی.

آخری بولور

محمدنجیب تونتاری

قرآن هدایتی، قرآن وعظلمری

اللهنک عظمت و قدرتن آگلاو، مخلوقانده فکر یور توب
 عقل محاکمه سون آرتدرو، دینی احساسنی نغو تو، روحنی تهذیب
 و تربیه ایتو ایچون ایک فائده لی یول قرآن کریم یولی در.
 قرآن کریم ایک زور هدایت کتابیدر. قرآننی اوقو، آگلاو،
 قرآن آیتلرنده اویلانو آدم لرگه انصاف، وجدان روحی بیر،
 اللهنک عظمت و قدرتلرن قلب لرگه اورنلاشدر. وچن هدایتنی بیر در.
 شونلقدن قرآننی بیک کوب اورنارده «هدی» دیب تعبیر ایتولگان:
 (ذلك الكتاب لا ريب فيه هدى للمتقين) (هدایان للناس وهدی وموعظة
 للمتقين) (ونزلنا عليك الكتاب تبیاناً لكل شیء وهدی ورحمة و بشری
 للمؤمنین).

قرآن کریم ایک بیوک هدایت کتابی در. بربنده طرفندن

ياز لغان كتاب نه قدر تفتيش و محاكمه ايله يازاسهده قرآن قدر دنيا و آخرت سعادتلرينه يولباشچى بولمق، آنك قدر اخلاق و روحنى تهذيب ايتمك، آنك قدر عبرت و نصيحت بيرمك احتمالى يوق در فقه و كلام كتابلرى او قوب غنه اسلامنى درست آڭلاق، اسلام روحى و اسلام محبتى آر تدرمق مشكل در.

شونلقدن اسلام نك زور عالملى «قرآن حديث ايله مشغول بولماغان ذاتلر نك ديننى آڭلاولرى، دين گه محبتلرى ناقص بولا، قرآن حديث ايله اشتغال هم رسول الله و اصحاب نك كيدشندن خبردارلق آرتقان نسبتده دين گه محبت آرتە» ديب ايتكانلار.

قرآن كريم روحنى تربيه ايچون ايك فائدهلى، خصوصى و عمومى اخلاق و آداب حقنده بىك مهم فاعده لرنى جيغان، بىك كوب حكمت و عبرتلى قصه و مثللرنى اچينه آلغان، آنك اوستينه اللهم رسولى طرفسندن آنى كوب او قورغە، كوب فكرلەرگه بيورولغان و قز يقدر لغان كتاب در.

شونلقدن هر كم، هر مسلمان قرآننى كوب او قورغە، ذهنى فكرى ايرشديكى قدر قرآن نك اوزندن ياكە ترجمه و تفسير لرنندن بولسهده آڭلاب او يلاب او قورغە، شونك ايله اوزينك اخلاق و روحن تصفيه ايتوب، صاف و پاك قلبلى چن مسلمان بولورغە طر شمع لازمدر.

شاگردلرنى تربيه ايتدكده ابتدائى درجه سنده فسقه سورە هم مشهور دعالرنك معنالرينى او گراتلديكى كى، رشديه درجه سنده انتخاب ايله بعض مقرألرنك هم سورە يس و سورە ملك كى لرنك هم عادتده نمازده و باشقه وقتلرده كوبرك اوقىلا تورغان سورهلرنك معنالرينى او گراتورگه، آنلردن صوغنى صنفلرغە بتون قرآننى كورسه توب چىغارغە تيوشلى در.

امام بولغان كشي لرده، وعظ سويلار ايچون موافق، تربيه روح، تربيه دين ايچون مهم بولغان آيتلرني انتخاب ايتوب، هم شول آيتلرني وقتينه، احوال وزمانينه وخلقينه قاراب سويلارگه وتفصيلات بيررگه تيو شد.

اخلاق و ادبكه دائر هر موضوع، و هر مهم اشعار حقينده، هر توري لي حكمت، عبرت، مصلحتلرني مشتمل بولغان آيتلرني قرآن كر يمدن انتخاب ايتمكده مشكل لك يو قدر. انتخاب ايتولگان بوكبي آيتلردن جمعه وعظلر نده برر آيتني اوقوب آڭلاتولسه كفايه ايته چكدر. نماز صوڭلر نده، و مجلسلر ده اوقور ايچون علما و قاري لر طرفدن انتخاب ايتولگان مقر ألرنك اكر ي كوب حكمت و عبرتلرني مشتمل، وعظ ايچون ايك مناسب اور نلردر. بلكه يازغانلر مزدن استفاده ايتوچي ده بولور ديب آنلردن بعضلر بني بواور نده كورسه توب كيتمز.

- (۱) يا ايها الذين امنوا استعينوا بالصبر والصلوة [سوره بقره آيت ۱۵۳ - ۱۵۷]
- (۲) ليس البر ان تولوا وجوهكم [سوره بقره آيت ۱۷۷]
- (۳) واعتصموا بحبل الله جميعا ولا تفرقوا. (سوره آل عمران آيت ۱۰۳ - ۱۰۴)
- (۴) وسارعوا الى مغفرة من ربكم (سوره آل عمران آيت ۱۳۳ - ۱۳۶)
- (۵) ادع الى سبيل ربك بالحكمة (اخير سورة نحل آيت ۱۲۵ - ۱۲۸)
- (۶) قل هل ننبئكم بالاخرين اعمالا (اخير سورة كهف آيت ۱۰۴ - ۱۱۱)
- (۷) يا ايها الناس اتقوا ربكم (اول سورة الحج)
- (۸) قد افلح المؤمنون الذين (اول سورة المؤمنين)

- (۹) ان قارون كان من قوم موسى (سوره قصص آيت ۷۶ - ۸۴)
- (۱۰) الم احسب الناس ان يتركوا ان يقولوا آمنا وهم لا يفتنون [اول سورة العنكبوت]

- (۱۱) وهو الذي جعل الليل والنهار خلفه [اخير سورة الفرقان آيت ۶۲ - ۷۷]

(۱۲) ولقد اتينا لقمان الحكمة ان اشكر لله [سورة لقمان آیت ۱۲ - ۱۹]
 (۱۳) يا ايها الناس اتقوا ربكم واخشوا يوما [اخیر سورة لقمان آیت ۳۳ - ۳۴]
 (۱۴) ان الدين قالوا ربنا الله ثم استقاموا [سورة فصلت آیت ۳۰ - ۳۵]
 بونك كبی غایت موافق انتخاب ایتولگان مقرر الیك كوب
 بولوب، بز موندده خاطر مزگه کیلگانلردن بعضلرینی گنه یازدق.
 بونلردن باشقه نمازلرده اوقیلاتورغان سورهلردن ده وعظ وتذکره
 ایچون موافقلری بیک كوب. قرآنی آلوب وعظ ایچون مناسب
 آیت ومقرر الی انتخاب ایتارگه اویلانددده هر سوره حتی صحیفه ده
 دیورلك بوكبی اورنلرنی تابمق هم وعظ وتذکره ایتمکده هیچ
 برچیتونلك یوق. ولقد یسرنا القرآن للذکر فهل من مذکر. کتاب
 انزلناه الیک لتخرج (لیخرج) الناس من الظلمات الی النور.

||

سوزنك اخیر ندد شوننی ده سویلاب کیتایک.
 «قرآنی آگلاو، قرآن دن معنا چیغارو مجتهد هم زور
 عالملاشی، شونلقدن بز لر وعظلرده باشقه کتابلرنی غنه استعمال
 ایتهمز» دیب خاطر گه کیتورگه، وسوسه له نورگه اورن یوق.
 چونکه قرآن اوزینك ده شهادتی بویونچه هر برعربچه بلگان
 کشی آگلارلق درجه ده آچیق، یگل ایتوب ایندر لگان. خصوصاً
 اوتکانده یاز لغان مقرر الی کبی وعظ اورنلرنده هیچ بر تفسیر کتابلرینه
 مراجعت ایتارگه ده حاجت یوق. همه سی ایک زور وعظ بولوب
 ایک آچیق عبارلر ایله بیان ایتولگان. (هدایان للناس وهدی
 وموعظة للمتقین)

بعض متأخرین طرفندن «اجتهاد تقلید و حکم چیغارو» دیه قوز-
 غاتلغان مسئلهلر بونك کبی وعظ آیتلرنده هم قرآن نك قصص وامثالنده
 دگل بلکه احکام گه تعلقلی اولان بیک آز آیتلر حقنده غنه در.

حاضر ده مسلمانلر ايچون بيلور گه و عمل ايتار گه ايكلا زم
 و ضرور بولغان آيتلر ايسه احكام گه هيچ مناسبتى بولماغان و هيچ كيم
 طرفدن حكم و حكمتلر چيغار لوى منع ايتولمه گان آيتلر دره
 (بو مسئله نك تفصيلي مجله نك ۳ نچى جلدى ۱، ۱۱ نچى سانلر نده
 «دين اسلام و حاضر گى مسلمانلر نك آندن الوشى» «قرآن دن غفلتمز
 و سبيلرى هم استفاده يوللرى» سر لوجى سيلاه يازلغان مقاله لرده يازلمش

III

(ايدى.)

قرآن و عظلىرى حقه نده غى مقاله مناسبتيله دخى بر نيچه سوز
 علاوه ايتار گه لزوم كورلدى.

بزلرده و عظلىرى اصلاح مسئله سى، مكتب و مدرسهلر نى اصلاح
 مسئله سى قدر مهم مسئله دره. ياشلر نى تربيه ايچون مكتب مدرسهلر
 ضرور بولديغى كى، قارنلر نى تربيه ايچون ده درست دين ر و حنده
 بولغان و عظلىر و تنبيهلر ضرور دره. عموما و عظلىر اصلاح ايتولدى
 كده، خلق مادى و معنوى ترقى گه زور آدوم آطلامش بولور،
 خلقمز ترقى و اصلاح غه آدوملاب غنه توگل، فرسخ لب آلغه كيتهر ايدى.
 لکن و عظلىرى اصلاح حقه نده يازلغان مقاله لر، كورسه تلگان
 يوللر، ايك زياده و عظ سويلا نور گه اصلاح ايتار گه تيوشلى نرسهلر
 غزيته و مجله لرنك صحيفه لرنده گنه قالالر. رسائل موفوته نى او قوب
 نور و چى آدملىر بر درجه و عظلىرى توزه تور گه اهميت بيرسه لرده،
 لکن خلق نك اكثرى، و عظلىرى اصلاح ايتار گه ايك تيوشلى بولغان
 اماملر مطبوعاتدن بتونلاى خبر سنر آدملا دره. آنلر نك يازلغان
 انتقاد و ارشادلر ايله مناسبتلىرى يوقدره.

شونلقدن و عظلىرى اصلاح ايچون غزيته و مجله لرنك اهميت
 بيرولرى، فائده لى كتابلر نى اهميتلى موضوعلر نى كورساتولرى اوستينه،
 دينى مدرسهلر نك و عظ و خطابت درسار ينه مخصوص اهميت بيرو.

لورى لازم، همه سندن زياده بتون ملالار ايله ياقين مناسبتده بولورغه، دىنى اشلارده ملالرغه يول كورسه توب تورورغه تيوشلى بولغان دوخاونى صوبرانيه نىڭ بو مسئله گه زور اهميت بيروي، امتحان وقتلر ندوق بونى تيكشروي لازمدر.

بىز نىڭ خلق و ملالار حاضر گه چه صوبرانيه نى بىك زور بيلوب، آنىڭ كچكنه گنه امر و فرمانلر ينده، غزىته و مجله لردن ئلله نيچه الوش آرتق اهميت بيروبلر، آنىڭ امرلرن يرينه يتكورر گه طر شو اوستلرينه لازم دىب اعتقاد ايتلر. شونلقدن اورتا و توبه ن صنف ملالرغه صوبرانيه آرقىلى بولغان نصيحت و تنبيه لرنىڭ تاثيرى قوتلى در. بروقتلر صوبرانيه اعضالىرى نىڭ ده اجتهادى ايله چيغه باشلاغان «معلومات» مجله سى نىڭ ده ملالرغه بايتاق تاثيرى بولغان ايدى. اگر ده بر آزاصلاح ايدلوب دوام ايتدرلسه دى آرتوغراق فائده كيتورچك ايدى. آنىڭ توقتالوب قالووينه تأسف ايتدك، اگر ده دوخاونى صوبرانيه و عظموشلرى، ايك كوب و عظموشلار گه تيوشلى اوربلر، خلقمىز نىڭ ايك محتاج بولغان نرسه لرى، و عظموشلار گه مناسب بولغان كتابلر حقنده ملالرنى ارشاد ايتوب امر و فرمانلر تاراتسه، وقت وقت شونارغه دقت ايتوب تورسه، خلقمىز ده دين و دىانت آرتووينه، فكر و اخلاق توزه لووينه زور خدمت ايتكان بولور ايدى. نينداين سبيلردندر، حاضر گه قدر دوخاونى صوبرانيه ده خدمت ايتوب كىلگان مفتى و قاضىلر، بايتاق اهميتلى بولغان «وعظلرنى اصلاح» مسئله سنده كوز گه كور نورلك خدمت كورسه ته آلامادىلر.

ش. شرف.

عرب تلى هم معلقات عشر اصحابى

معلقات ۱۸ نچى ساندىن مابعد.

ھجر تىدىن سوڭغى مشھور عالملىرى، ياخود مشھور خطيب، شاعرلىرىنىڭ تىرجىمە ھاللىرىنى كوز سالساق كورەن، كەيك ئىك ئىك آلارنىڭ تىحصىل اورنلىرى، مىدرسىلىرى ذىكر ايتلەدر. مىثلا: اسلام مەدىنىتىنىڭ ايك پارلاق زمانى بولغان ۲ - ۳ نچى عصرلار دەگى مشھور كشىلىرىنىڭ تىرجىمە ھاللىرىنى قاراساق غالباً «بغداد»، «بصرە» «كوفە» مىدرسىلەرىندە تىحصىل ايتولدى كورلەدر.

اما بىر آز سوڭراق بولغان بىزنىڭ تاتارلىرىنىڭ مشھور ايرلىرىنى كوز سالساق: «بوزات ايك ئىك روسىيەنىڭ فلان شەرىندە مىدرسىنى اتىام سوڭغىدە استانبولغە باروب ۴ - ۵ سنە تىحصىل علم ايتىمىشدر. آندىن سمرقند، بخارا، مىصرغە باروب بىر نىچە سنەلەر اوقوب، كوب عالم علمائى بلەن مىصاحبىت ايتىمىشدر.» كىبى جملەلەرگە يولغامىز. ايندى اجنىلەرگە كىلسەك: «ئىك «پارىژ» دار الفنوننى اكمال ايتوب، آندىن «بىرلىن» گە سفر ايتوب فلان دار الفنوننىڭ فلان شەبەسىن (فاقولتتىن) تمام ايتىمىشدر» كىبى جملەلەرگە تصادىف ايتەمز.

اما بىز آلارنىڭ تىرجىمە ھاللىرىنى يازاچاق «معلقات عشر اصحابى» نىندى دار الفنوننى، نىندى مكاتب اعدادىيەنى تمام ايتىكانلار ايدى؟ يوق! آلار دار الفنون، مكاتب اعدادىيەلەرنى اتىام ايتو توڭل اسملەرىندە ايشوتىكانلىرى يوق ايدى. شولاي بولسەلەردە آلارنىڭ حكمتلى سوزلىرى، شەرلىرى ۱۳ - ۱۴ عصردىن بىرلى ساقلانوب، مكتىلەردە اوقىلوب كىلەدر. سوڭ آلار بوقومنى نىچك تىحصىل ايتىكانلار، آلارنىڭ مىدرسىلىرى، پىرافىسورلىرى كىلەر بولغان؟ آلارمى؟ آلار: «دنيا - طبعىت». منە امرؤ القيس ھىم باشقەلەرنى شاعر ايتوچى، آلارنىڭ ناملىرىنى شوشى كونىگە قىدرى اونو تىدر.

ماينچە ساقلاوچى ھەم زھىر بن ابى سەلمى نى حكيم، قس بن ساعدا
 الايادى نى خطيب ايتوچى شوشى طبيعتدر، يعنى ھرقايسىمىزنىڭ
 كوز آلدىندە چكر يەيۈب تورغان تاو، تاش، اورمان، بولون،
 حيوانلر؛ ھوادە بولغان آى، قوياش، يولدىز، بولوطلر آلارنىڭ
 دارالفنون ھەم مىدرسلرى بولوب آلار (شاعرلر، خطىبلر)
 شولارنىڭ شاگر دلر يدر.

تأملُ سطور الكائناتِ فأنها

مِنَ الْمَلِكِ الْأَعْلَى إِلَيْكَ رَسَائِلٌ.

راويلر معلقە ھەم صاحبلىرىنىڭ سانىدە اختلاف ايتىمىشدر: «جمهرة
 اشعار العرب» مؤلفى ابوزيد القرشى سىكزنى سانى. آلار دە:
 امرؤ القيس، زھىر، نابغە، اعشى، لبيد، عمرو بن كلثوم، طرفە،
 عنترەدر. اما زوزنى نابغە بلەن اعشىنى قالدىرادە حارث بن حلزەنى
 آرتدروب يدىنى سانى (۱). ابوزكرىيا تبرىزى بو ذكر ايتولگانلر
 اوستىنە عبىد بن الابرصنىڭ قصىدە سىندە معلقە جملە سىنە كرتەدە
 «مجموعى اون بولادر» دى. ۳۳۸ نچى ھجرىدە وفات بولغان
 ابو جعفر النحاس: «اصل معلقە يدى، لکن معلقە جملە سىندىن بولماسالردە
 بعضلر نابغە بلەن اعشىنىڭ قصىدە لىرىندە قوشقانلر» دى.

ابن خلدون: معلقە صاحبلىرىندىن يدى كىشىنى ساناب علقمة بن عبده
 (معلقە سىن تەيىن ايتماينچە) نى شول يدىنىڭ برسى دى. اما بز مشهور
 سوزگە، حاضرگى عصر علما سىندىن اكثرىنىڭ اتفاقىنە بنا ھەم شاعرىيە

(۱) مجله نىڭ ۹ نچى سان، ۲۸۵ نچى صحىفە سىندە زوزنى حضرتلر بىن معلقە
 صاحبلىرىندىن اون كىشىنى سانى دىگان ايدىم. بومىنم طرفدىن بولغان مساهلەدر.
 درسى يدى.

آلارنىڭ ھەر قايسى جامىع بولۇپ جەھتتىن مەلقە نىسبەت ايتىلغان ذاتلاردىن
اون كىشىنىڭ تەرجىمە ھاللىرىنى ئىزاھ قىلىمەن.
مدرىسە مۇھىمىيە مەلۇماتىدىن: زىكى اورازاينى.

ھىرىيە وزىرى نىڭ خىلاصەسى

افندىلەر، دوما اعضاءى!

موندىن يوز يىل اول، ناپالىيون تىسلطىدىن روسىيە تىرىپىدىن
قوتقارلغان نىمىس دولتى، عىسكىرىنى بىردە توقتامى آرتىدروب وتىخنىكە سىنى
بايتوب، ۴۳ يىلدىن بىرلى ھاضر لىدى ھىم بىزگە ھىجوم ايتىدى.
آننىڭ اوستىنە دولتىر تىرىپىدىن صوغىش قانۇنى دىب تانولغان
نرسە لرگە اعتبار ايتىمەدى. شول قىدىر ھاضر لىنگان قوتلى
دشمانغە بىزنىڭ عىسكىر، اوزىنىڭ قەرىمانلىقى آرقاسىدىن غەنى قارشى تورا
آلدى. بىز ھاضر وىسلانىغە بىرەمىز. اما ۱۸۱۲ نچى يىل مىسكودە
بىر لىگان ايدى، شولاي بولسىدە دشمان روسىيەنى قالدروب كىتەر-
گە مەجبور بولدى!

بىرىيە وزىرى نىڭ خىلاصەسى

افندىلەر، دوما اعضاءى!

صوغىش باشلانغاندە، بىزنىڭ دىڭىز قوتلىرىمىز ياصالورغە غەنى
تورا ايدىلەر. بالىق دىڭىزى قلوپى ۱۷ - ۱۹۱۶ نچى يىللاردە، قارا
دىڭىز قلوپى ۱۹۱۵ نچى يىلدە آرتىدروپ لاقى ايدى. شولاي بولا
تور وىدە، دىڭىز قوتلىرىمىز اوز لىرىدىن كوپ درجە كوچلى بولغان
دشمانلارمىزغە ياخشى اوق ضرر لىر ياصاب تور دىلار.
صوغىش باشلانغاندىن بىرلى قلوپلارمىز: صو آستى كوىمە-
لىرى، درىدناوتلار ھىم مىنا كوىمەلىرى بىرلە تامين ايتىلدىلەر. آفيسەر-

لارگە احتياج دە، زاپا صنويىلارنى چاقروھم اوقو مدتلارنىن قسقارتو
برلە تامين ايتلدى. فلوظلارمىز، اوزلر ندىن آرتقان اسباب برلە
بۇرى عسكەرمزگە وصير بيه غە ياردم ايتوب تور ديلار.

خارجيه وزىرى نطقى نىڭ خلاصهسى.

افنديلر، دو ما اعضالرى!

بو صوغقى كونلردە متفقلىق آراسىنە ايتاليەدە قاتناشدى. اگر
بوتەن دولتلردە ايتاليادن اورنەك آلسەلار صوغش تيزرەك بتەرايدى
بىز نىڭ اسوج دولتى برلە دوستانە مناسبتتى ساقلاىغە طريشووومىز
ھەر كەمگە معلوم. اسوج حكومتى، وطنىڭ منفعەتلىرىن ساقلاىغە
طريشسەدە موڭا قدر بىطر فلغن ساقلاى كىلدى. استوقھولمىدە دوام
ايتە تور غاچ اسوج - انگلىز مذاكىرەلىرى، ابكى ياقنىڭ دە كىلىشورگە
اىستادكارىن كورسانەدر. گىرمانىيەنىڭ «لوزىتانيە» نى باطرو كىبى
اشلارنىنە آمرىقاننىڭ اھمىت بىرمى قالوى مەمكىن توگل ايدى. آمر -
يقاننىڭ، نوطە بىرگاندىن صوكنى اشلىهچكى حاضرگە معلوم توگل.
لكن نىمىسلىرنىڭ آمرىقاننىڭ محبتىن جلب ايتارگە تويشولارنىنە قارامى
آمرىقا خلقىنىڭ نىمىسلىرگە آچولانوى حاضر دن اوڭ معلوم ايندى.
كلىبولى آطەسندەغى متفقلىرمىز، كوب قىربانلار بىرولرىنە قارامى،
چىكىسز زور مانعلىرىن اوتوب، اوز آرا لارندەغى ياقنى يولنى آچار -
غە طريشالار.

تور كىيە حكومتىدە، اوز اوستىنە كىلاچك قارا بولوظلارنى
سىزوب، خرىستىيانلارنى، خصوصاً ارمنلر ويونانلارنى بىك قاتى
قىصا باشلادى. ار مەن فرقلەرى، بىزنىڭ ايله برلكدە تور كىيەگە قارشى،
بھادرانە صوغشالار. حاضر دە يونان حكومتىنە اوشبو مسئەلەنى حل
ايتو تىوش بولاچاق: يونانستان متفقلىرگە قوشلمى، آناطولى يونان -
نلارنىنە ياردم ايتە آلامى؟ يوقمى؟

رومانىيە، گېرمانىيە و آفستريە آگىنتلىرىنىڭ قوتقۇلار يېتە قارامى،
 بىزنىڭ بىر لە دوستانە مۇناسىبتى ساقلاپ كېلە. قارا طاغ اشقۇد رەنى
 و قىلغىنە اشغال ايتوب تورا، اشقۇد رە مۇسئەسى مۇتفۇلر طرفىدىن حل
 ايتلە چكدر. نېمىسلر، بىطرف دولتىرنى بىزگە قارشى قوزغاتو ايچون
 ھر يىردە قوتقۇ سالوب تورالار. شول جملەدىن ايراندەدە تورلى
 تدبىر لرگە كرىشەلر. ايراندەغى تىببىسزلىك بو اشگە قارشى تورونى
 شافتاي آغرايتا. آلاى دە روسىيە ھم انگلىيەنىڭ صاغلانم حرىكتلرى،
 ايراندە ياكادىن طىچلق اورناشۇيىنە اميد بىرەلر. اگر دە بىزنىڭ طرفى-
 شىقلار مۇ فائىدەسىز چقىسە بىز قىطىر ك تدبىر لرگە كرىشە مۇ.
 تىببىداو و كىاو چاونىڭ ياپونىيە قولىنە كرووى مۇناسىبتىلە ياپون
 و قىطاي آراسىدە بىر مۇھىمە يىصالدى. بو مۇھىمەدە روسىيەنىڭ
 مۇنقىتلىرى تىوشىچە رعايە ايتلگان.

۲۵ مايدە كاخىدە، روس، قىطاي مانغولىستان و كىللىرى آراسىدە
 بىر مۇقاولە يىصالدى. بو مۇقاولە بۇ يىنچە مانغولىستان داخلى اشلىرىندە
 كامىل مۇستقىل بىر دولت بولوب، قىط خاىرى اشلىرىندە گنە روس
 و قىطاي تىصرفىندە بولاجقى.

مالىيە وزىرى نۇتقىنىڭ خلاصەسى:

۱۹۱۵ نچى يىلنىڭ ۱۵ نچى ايولىنە قىدر صوغىش مۇسار فەمۇ ۷
 مىليارد صومغە يىتىشدى. اما خىزىنە كىلىرى صوغىش بولو و آراقى
 بتو سىببى كىمۇدى.
 بو صوغىش دە انگلىيەدىن باشقىە دولتىر، صوغىش مۇسار فەرىن
 بورچ ايلە قابىلارغە مۇجبور بولدىلر. اقىصادى ياغى بىك نىق بولغانغە،
 قىط انگلىيە گنە صوغىش مۇسار فەرىن بورچسىز، نالوغ آرتدرو
 بىر لە گنە قابىلى آلدى.

بىزنىڭ زاپاس آلتونمىز بىك كوب، خلق دە صاقلق كاسسە لىرىنە
چىكسىز كوب آقچە صالا، شونلقدىن صوغش مصارفىز داخلى
بورچ ايله قابلانا آلا.

صوم بهاسىنىڭ توشووى كاغد آقچەنىڭ كوبە يۈۈندىن توغل،
بلكە سودا آباروتلارنىڭ اوزگاروۋىدىندىر. صوم بهاسىن توشماس
ايچون چىت مەلىكتەرگە صومنى آزاراق چىقارو، ھىم كرك ياراقنى
روسىيەنىڭ اوزىدىن تابارغە طرىشو تىوش.

قىمتچىلىك ايكى تورلى: طىبىي، صناعى. حكومت شول صناعى
قىمتچىلىك بىرلە كورەشۈرگە طرىشا. بو اشىدە جماعت خادىملىرى
ودوما ياردىم ايتارگە تىوش. صوغش مصارفلىرىن قابىلار ايچون
حكومت پاداخودنى نالوغ [*] اصولىن كرتىرگەتلى. بونى قانۇن
توزو مۇسسەلىرى بىخىشى تىكشۈرگە تىوش.

غزىتە لىردىن:

بىرىلدە بىكرىمى صوغش.

«پو داپشت ھىر الد»، غزىتەسى اوتكان ۱۹۱۴ نچى يىل ايىو-
لىدىن حاضرىكى ۱۹۱۵ نچى يىلنىڭ ايىولنە قدر نىچە صوغش اعلان
قىلىنغانلىقى صانىدىر.

صوغش اعلان ايتولر توبەندە گىچە:

(۱) آوسترىيە، صربىيە گە ۱۵ نچى ايىولدە (۱۹۱۴ نچى يىل)
صوغش اعلان ايتدى.

(۲) گىرمانىيە، روسىيە گە ۱۹ نچى ايىولدە.

[*] وارداندىن آنا تورغان نالوغ.

- (٣) گيرمانيه، فرانسيه گه ٢١ نچي ايوولده .
- (٤) گيرمانيه، بيلگيه گه ٢١ نچي ايوولده .
- (٥) انگلتره، گيرمانيه غه ٢٢ نچي ايوولده .
- (٦) آوستريه، روسيه گه ٢٣ نچي ايوولده .
- (٧) صريه، گيرمانيه گه ٢٤ نچي ايوولده .
- (٨) قاراطاع، آوستريه گه ٢٩ نچي ايوولده .
- (٩) قاراطاغ، گيرمانيه غه ٢٩ نچي ايوولده .
- (١٠) فرانسيه، آوستريه گه ٢٩ نچي ايوولده .
- (١١) انگلتره، آوستريه گه ٣١ نچي ايوولده .
- (١٢) ياپونيه، گيرمانيه غه ١٠ نچي آوغو سنده .
- (١٣) آوستريه، ياپونيا غه ١٢ نچي آوغو سنده .
- (١٤) آوستريه، بيلگيه گه ١٥ نچي آوغو سنده .
- (١٥) روسيه، توركيه گه ٢٠ نچي اوكته برده .
- (١٦) فرانسيه، توركيه گه ٢٣ نچي اوكته برده .
- (١٧) انگلتره، توركيه گه ٢٣ نچي اوكته برده .
- (١٨) بيلگيه، توركيه گه ٢٥ نچي اوكته برده .
- (١٩) صريه، توركيه گه ٢٥ نچي اوكته برده .
- (٢٠) ايتاليه، آوستريه گه ١٩١٤ نچي يلنك ١١ نچي ماينده .
- شولاي ايتوب بريلده بارسى ٢٠ صوغش اعلان ايتلگان .

نصحيح :

صواب	خطا	سطر	صحيقه
صواب	خطا		
خلق	خلقا	۵	۵۸۷
منطوقنچه ذره	منطوقنچه در ذره	۱۴	۵۸۸
هيچ	هيچ هيچ	۲۱	»
ابر باد	آبر باد	۲۲	»
۸ برنجی تصور لر اعتقاد لر بو برنجی تصور لر،			۵۸۹
قسمگه کره در ۲ انچی احسا ۲ انچی احسا سار،			
سار تصور لر اردان طوالار . تصور لر اردان			
طوالار ، اعتقاد			
لر بو قسمگه کره در .			

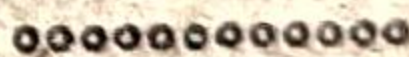
قرانده ۱۵ گونده بر چغا تورغان دینی، ادبی، علمی

الدین والادب

مجله سینہ ۱۳۳۳ سنہ ایچون مشتری دفتر آچق.

آبونہ سی اولگیچہ	بر یلق	۲ صوم
یارم یلق	۱	۵۰ تین
نسخہ سی	—	۱۵ تین

ادارہ گہ بیارلہ چک خط آبونہ غزیتہ و مجلہ لر بو آدریس برلہ
بیارلور:

Казань,

ред. журн. „Динь - ва адабъ“